

LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

Att prata om en ungdomsbrottsling

- En kvalitativ intervjustudie med fokus på hur
skolkuratorer resonerar om ungdomsbrottslighet

Robin Hansson & Stina Bonander

Kandidatuppsats SOPB63

HT23

Handledare: Anders Jönsson

Abstract

Authors: Robin Hansson & Stina Bonander

Title: To talk about a juvenile delinquent - A qualitative interview study focused on how school counsellor's reasons about juvenile delinquency.

Supervisor: Anders Jönsson

The Swedish National Council for Crime Prevention has in its safety survey from 2023 determined that 53% of Sweden's population are concerned about the criminal activity occurring in the society. Furthermore, studies also found that half of the students in grade 9 participated in at least one criminal activity within the last 12 months.

Therefore, the aim of this study was to get a better understanding of how school counsellors construct various concepts related to juveniles who become victims of, commit or have a higher risk of committing crime. Also, how school counsellors perceive this in the context of practical professional practice. The method chosen for this study was qualitative interviews with eight different professional school counsellors, from four different municipalities in the region of Skåne. In analysing the results, the school counsellors statements are perceived through a social constructionism perspective, with special emphasis on Micheal Foucault theories. This study found that school counsellors used different strategies to define the notion of juvenile delinquency. This study also found that in constructing the framework of their professional role as a school counsellor where we found that they have room for interpretation. Finally, this study found that school counsellors describe school as an institution that acts as both a risk and protection factor among adolescents.

Furthermore, school counsellors also used socioeconomic factors as an explanation for that youth begin to engage in criminal activities.

Keywords: Juvenile delinquency, school counsellor, social constructionism, discourse.

Förord

Vi vill börja med att rikta ett stort tack till alla intervjupersoner som tagit sig tid att delta i studien. Utan er hade studien inte varit möjlig. Vi vill även rikta ett stort tack till vår handledare Anders Jönsson som gett oss bra råd och stöttning.

Stina Bonander & Robin Hansson

Lunds universitet

Januari 2024

Innehållsförteckning

1	Problemformulering	1
1.2	Syfte och frågeställning.....	2
2	Tidigare forskning	2
2.1	Tillvägagångssätt.....	3
2.2	Ungdomsbrottslighet som fenomen och begrepp.....	3
2.3	Bilden av ungdomsbrottslighet	6
3	Teoretisk ramverk.....	8
3.1	Socialkonstruktionism.....	8
3.2	Michel Foucault	9
3.2.1	<i>Arkiv och utsagor</i>	10
3.2.2	<i>Diskursiva formationer</i>	10
3.2.2	<i>Makt och kunskap</i>	11
4	Metod och metodologiska överväganden	12
4.1	Förförståelse.....	13
4.2	Metodval	13
4.3	Urval.....	15
4.4	Genomförande av intervjun	16
4.5	Bearbetning av materialet	17
4.6	Metodens tillförlitlighet och begränsningar	18
4.7	Analysverktyg	19
4.8	Forskningsetiska överväganden	20
4.9	Arbetsfördelning.....	21
5	Resultat och analys.....	21
5.1	Begreppet ungdomsbrottslighet	22
5.1.2	<i>Förändring över tid</i>	25
5.2	Yrkesrollen	26
5.3	Risk- och skyddsfaktorer	31
6	Sammanfattning och avslutande diskussion	33
	Bilaga 1: Informationsbrev	39
	Bilaga 2: Intervjuguide.....	41
	Referenslista	
	Bilaga 1: Informationsbrev	
	Bilaga 2: Intervjuguide	

1 Problemformulering

Brottsförebyggande rådet (Brå) genomför varje år en nationell trygghetsundersökning (NTU). Undersökningen från 2023 visade att 53 procent av Sveriges befolkning upplever, i stor utsträckning, orolighet för brottsligheten i samhället. Det är en ökning med sju procent från föregående år, vilket är den högsta procentuella ökningen sedan starten av de nationella trygghetsundersökningarna. Det framgår även att 85 procent av befolkningen år 2023 har uppfattningen att brottsligheten i samhället har ökat markant under de tre föregående åren (Brå, 2023). Novus undersökning utförd november 2023 visar att 50% av väljarna anser att lag och ordning är en av de viktigaste frågorna, och hamnar således på en tredje plats efter sjukvård (62%) samt skola och utbildning (52%).

En fråga som länge har engagerat allmänheten, politiker och forskare är utvecklingen av ungas brottslighet. Estrada, Flyghed & Nilsson (2022, s.35- 36) beskriver att eftersom ungdomar är framtiden kan också ungas brottslighet uppfattas som ett kännetecken för framtida sociala problem, både för samhället i stort men även för ungdomarna själva. Det är därför viktigt för samhället att kartlägga utvecklingen av ungdomars brottslighet (Estrada, Flyghed & Nilsson 2022, s.35- 36). Vidare för att få bättre kunskap om hur unga påverkas av brottslighet genomför Brå (2022) en skolundersökning på ett urval av skolor i Sverige, där de kartlägger delaktighet i brott bland ungdomar i årskurs nio. Det framgår att hälften av alla elever har vid minst ett tillfälle varit delaktiga i brottslighet de senaste tolv månaderna, likväl för samma period har nästan hälften (45%) av skoleleverna varit utsatta för brott (Brå 2022).

Barn och unga är en av de grupper som har särskilda bestämmelser i Socialtjänstlagen (SoL, SFS 2001:453). Enligt 5 kap 1§ SoL 3p ska socialnämnden arbeta för att motverka att unga far illa genom förebyggande arbete och uppsökande verksamhet. Det är även sedan juli 2023 olagligt för vuxna att involvera barn i brottsliga handlingar sedan nya bestämmelser introducerades i Brottsbalken, 16 kap 5 a § Brottsbalken (BrB, SFS 1962:700). Det innebär att personer över 18 år kan dömas för att involvera minderåriga i brottslighet. Detta ifall de betalar, anlitar, instruerar eller överlämnar egendom till en

person som inte fyllt 18 år, vilket kan leda till fängelse i högst fyra år (BrB, SFS 1962:700).

Enligt Brå (2023) senaste rapport är ungdomars medverkan i kriminella nätverk en utmaning för rättsväsendet och deras arbete mot den organiserade brottsligheten, och ett väsentligt samhällsproblem för ungas utsatthet i kriminella nätverk. Frågan påverkar därför flera olika ansvarsområden och aktörer både på en lokal, regional och nationell nivå. I 2 kap 25§ Skollagen (Skoll, SFS 2010:800) står det att elevhälsan ska arbeta med hälsofrämjande och förebyggande arbete för barn och ungdomar. Deras arbete ska bedrivas på skolenhets-, grupp- och individnivå och ska ske tillsammans med lärare och annan personal. Vidare finns det obligatorisk skolplikt i Sverige därför behöver skolan vara en miljö som de unga ser som trygg. Därför är det viktigt att arbeta brottsförebyggande i skolan, genom att undervisa de unga om konsekvenserna av brottsligheten (Brå 2023).

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet är att undersöka hur skolkuratorer resonerar om ungdomar som begår eller riskerar att begå brott, samt hur de uppfattas i kontext till det praktiska yrkesutövandet. Utifrån syftet har följande tre frågeställningar formulerats:

- Hur tolkar och beskriver skolkuratorer begreppet ungdomsbrottslighet?
- Hur uppfattar skolkuratorer sin yrkesroll i förhållande till arbetet med ungdomsbrottsligheten i skolan?
- Hur beskriver skolkuratorer risk- och skyddsfaktorer som finns bland ungdomar?

2 Tidigare forskning

Både inom den svenska samhällsdebatten och inom kriminologin anses ungdomsbrottslighet vara ett centralt problemområde (Estrada, Flyghed & Nilsson 2022, s.27). Tidigare forskning på området som rör ungdomar som begår brottsliga handlingar är

mångfacetterad med inspiration från flera olika vetenskapliga discipliner. I detta avsnitt presenteras ett urval av denna tidigare forskning. Fokus ligger på två forskningstraditioner, den ena är konstruktivism och den andra positivism, därav skiljer de ontologiska och epistemologiska utgångspunkterna som studierna bygger på. Till att börja med utgår kapitlet från forskning med ett socialkonstruktionistiskt perspektiv med ontologiska antaganden att ungdomsbrottslighet som begrepp konstrueras genom en social process. Sedan presenteras studier som gör andra ontologiska antaganden där ungdomsbrottslighet presenteras som ett verkligt problem som går att beskåda med hjälp av statistik och forskning. Detta då vi anser att forskning från båda inriktningarna kan hjälpa till att få en fördjupad inblick i forskningsfältet som finns om ungdomsbrottslighet, samt att båda är relevanta för hur vi förstår kuratorernas historier.

2.1 Tillvägagångssätt

Arbetet med denna studie började genom att söka fram information och fakta om brottslighet, ungdomsbrottslighet och skolan, via rapporter från statliga myndigheter, böcker och JUNO. Vilket sedan utgjorde underlaget för uppsatsens problemformulering. Sedan är litteratursökning kopplat till den tidigare forskningen hämtad från Lubsearch, artikelsök, vetenskapliga tidskrifter och från statliga myndigheters rapporter. Vi har använt oss av både svenska och engelska söktermer, däribland ungdomsbrottslighet, ungdomsbrottsling, ungdomskriminalitet, juvenile delinquency och juvenile crime. Detta för att hitta ett brett utbud av tidigare forskning. Forskningen i studien inkluderar böcker, vetenskapliga artiklar och statistik från Brottsförebyggande rådet.

2.2 Ungdomsbrottslighet som fenomen och begrepp

I detta avsnitt presenteras tre forskningsartiklar som utgår från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Ungdomsbrottslighet beskrivs inom perspektivet som ett fenomen som konstrueras och omkonstrueras. Gemensamt för artiklarna är att de utgår från ett historiskt perspektiv i Sverige och försöker fånga särdrag som utmärker ungdomsbrottslighet vid särskild tidpunkt i den svenska historien. I övrigt finns det emellertid fundamentala

skillnader mellan studierna som gör att var och en av dem kan bidra till att ge en överskådlig bild för hur forskningsfältet om ungdomsbrottslighet utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv kan se ut.

Nilsson (2009) belyser hur ungdomsbrottslighet som begrepp har växt fram i Sverige mellan åren 1930-1970. I denna studie har Nilsson utgått från utredningar, utskottsrapporter samt årsrapporter från kriminalvården som empiriskt material. Detta för att särskilja existerande diskursiva trender över tid. Begreppet ungdomsbrottslighet har således vuxit fram som ett resultat av en mängd faktorer. Emellertid lyfts särskilt tre centrala faktorer som anses ha spelat en särskild roll i denna utveckling. För det första bestämmer den politiska kontexten de allmänna strukturella förutsättningarna för hur ett fenomen uppstår. I samband med framväxten av den klassiska välfärdsstaten i början av 1930-talet reformerades kriminalpolitiken och det svenska rättssystemet i sin helhet. Till följd av denna reformering förändrades de strukturella förutsättningarna, vilket i sin tur påverkade processen för skapandet av fenomenet ungdomsbrottslighet. För det andra påverkas den kriminologiska diskursen av den vetenskapliga grund fenomenet diskuteras utifrån. Under 1930-40 talet var vetenskapliga inriktningar som rör sociala frågor till stor del dominerat av ett naturvetenskapligt perspektiv. Därmed legitimerades tanken att brottslighet kan behandlas på liknande sätt som sjukdomar. Senare har flera olika vetenskapliga inriktningar kommit att influera den kriminologiska diskursen, exempelvis psykologi, sociologi och pedagogik. Slutligen har framväxten av ungdomsfängelse bidragit till nya institutionella förutsättningar, där personal inom sin befogenhet utgått från det för tillfället aktuella forskningsläget som en del av sin profession. Det i sin tur har ytterligare legitimerat befintlig vetenskap, och haft en funktion där den aktuella diskursen av fenomenet ungdomsbrottslighet bekräftats (Nilsson 2009).

Ovan nämndes den politiska debatten som en central faktor i utvecklandet av begreppet ungdomsbrottslighet. Även Svedin (2021) beskriver rollen brottslighet har haft i den politiska debatten i Sverige men fokuserar istället på de senaste 200 åren. I samband med att Sverige utvecklas till ett mer urbant industrisamhälle i början på 1800- talet, etablerades en ny underklass och pekades ut som samhällsfarlig i den politiska debatten. De följande 100 åren består av ökad industrialisering där den kraftigt ökande arbetarklassen fortsatt pekades ut som den främsta anledningen till brottslighet i samhället. Tidigt 1900-tal vid sekelskiftet började arbetarklassen framstå som alltmer disciplinerad

och var inte längre i fokus för debatten om brottslighet. Emellertid riktades istället fokus mot grupper av människor som ansågs vara i samhällets utkanter, exempelvis alkoholister, mentalpatienter, prostituerade eller hemlösa. Parallellt med att sociologisk forskning alltmer utgick från ett positivistiskt perspektiv i början av 1900-talet, utökades även synen på statens verksamhetsområde. Detta resulterade i utformning av nya metoder samt större inverkan på de utpekade människornas tillvaro. Mellan 1940-1960 var ungdomsbrottslingar och romer i fokus för den kriminalpolitiska debatten, för att sedan på 1970-talet främst fokusera på missbrukare. År 1991 markerade en vändpunkt till följd av att den borgerliga regeringen betonade invandring som en orsak till den ökade brottsligheten, samt fokuserade i större utsträckning på en straffande kriminalpolitik. Sammanfattningsvis visar studien att brottslighet historiskt i Sverige har varit ett kraftigt politiserat ämne, där liknande förslag på lösningar har presenterats återkommande i den politiska debatten. Vidare har de grupper som betraktas som farliga för samhället förändrats över tid (Svedin 2021).

Estrada (1997) beskriver istället hur ungdomsbrottsligheten har framställts i svensk dagspress mellan åren 1950-1994. Denna studies empiriska material är baserat på ledarartiklar och kriminalstatistik. Med hjälp av detta empiriska material utgår denna studie från dels konstruktivistisk, dels objektivistisk förklaringsmodell för att åskådliggöra hur media rapporterat om ungdomars brottslighet. Av resultatet framgår två slutsatser, för det första att svensk dagspress intresserat sig för ungdomars brottslighet i varierande omfattning för den undersökta perioden. Den högsta frekvens av artiklar som tar upp ungdomsbrottslighet är mellan åren 1950- 1968. Därefter ligger antalet artiklar på en lägre nivå, innan ungdomsbrottslighet återigen blir ett aktuellt ämne 1986 och förblir så fram till denna studies slut 1994. För det andra har sättet ungdomsbrottslighet framställs varierat över tid. Fram till 1960 - talet fokuserade debatten framför allt på stölder, i synnerhet bilstölder. Även här sker en förändring år 1986, då våldsbrott bland ungdomar uppmärksammas i större utsträckning i den offentliga debatten och framställs som ett centralt samhällsproblem. Utifrån en objektiv ansats skulle ovanstående innebära att beteendet bland ungdomar drastiskt förändrades under detta år vilket inte framgår av kriminalstatistik. Detta resulterade i uttalanden av kriminologer som kritiserade massmedias förvrängda beskrivning av hur ungdomars brottslighet framställs. Däremot utifrån ett konstruktivistiskt perspektiv kan förändringen i stället vara ett resultat av en

förändring i den allmänna uppfattningen utan förbindelse till faktisk statistik för ungdomars brottslighet (Estrada 1997).

Ovan lyftes de tre artiklarna som beskriver hur diskursen av ungdomsbrottslighet förändrats över tid i Sverige. Resultatet visar på att fenomenet ungdomsbrottslighet är ett begrepp som ständigt konstrueras och omkonstrueras. Den första artikeln presenterades en teoretisk referensram för vilka påverkansfaktorer som anses mest centrala i utvecklandet av fenomenet ungdomsbrottslighet. Den andra artikeln belyser hur kriminalpolitik är ett föränderligt område över tid, där olika grupper av människor historiskt har pekats ut som ett samhällsproblem och bidragande orsak till brottsligheten i samhället. Slutligen presenteras en artikel som främst fokuserade på dagspressen i utvecklingen av ungdomsbrottslighet.

2.3 Bilden av ungdomsbrottslighet

Vår studien utgår övergripande från ett konstruktivistiskt perspektiv, däremot kan ett positivistiskt perspektiv belysa mönster som föreligger i det forskningsfält som undersöks. Denna forskning som presenteras i detta avsnitt gör till skillnad från resterande empiriskt material i studien, det epistemologiska antagandet att det finns objektiva sanningar och mätbar kunskap. Vilket i sin tur kan vara användbart för att få en bredare bild av det vetenskapliga området, och identifiera mönster som kan vara användbara vid analysarbetet. Därför presenteras nedan forskning på området med ett positivistiskt perspektiv på ungdomsbrottslighet.

Brottslighet kan beskrivas som ett fenomen där flera faktorer som i olika kombinationer fungerar som risk- och skyddsfaktorer. Dessutom utvecklas ungdomar i samspel mellan flera sociala sammanhang, exempelvis skolan, vänskapsrelationer och familjen, där alla på ett eller annat sätt påverkar varandra (Brå 2009). Riskfaktorer kan beskrivas som händelser, egenskaper, processer och förhållanden, som kan öka risken för att ett visst utfall sker. Forskningen pekar på samvariation mellan vissa risker och ett kriminellt beteende, även om det i mänskliga beteenden såsom kriminalitet kan vara svårt att hitta orsakssamband. Skyddsfaktorer kan i stället beskrivas som händelser, egenskaper,

processer och förhållanden som kan minska risken för att ett kriminellt beteende skapas. Skyddsfaktorer beskrivs därför kunna göra skillnad för ungdomar som annars uppfattas vara i riskzonen för ett kriminellt beteende. Balansen mellan ungas risk- och skyddsfaktorer skulle då kunna ses som avgörande faktorer huruvida ungdomar utvecklar ett kriminellt beteende (Andershed & Andershed 2010, s. 29- 32).

Positivistisk inriktad forskning visar att det finns ett samband mellan uppväxtförhållanden och brottslighet. Forskning från 1960-talet som undersökte ungdomars uppväxtförhållanden, visar på att ungdomar från arbetarklasshem hade tre gånger så hög risk för att begå brottsliga handlingar jämfört med ungdomar från överklasshem. Samtidigt framgår av en studie som följde ungdomar som växte upp på 2000-talet, att skillnaderna fortfarande såg detsamma ut mellan ungdomar från överklass och arbetarklass (Estrada, Flyghed & Nilsson 2022, s.51- 52). Detta kan enligt Estrada, Flyghed och Nilsson (2022, s.51- 52) i sin tur ses som att samhället fortfarande inte har lyckats minska riskerna för ungdomar som växer upp med svaga resurser. En grupp unga som visat sig extra sårbara är de barn som redan från tidiga uppväxtåren haft mycket kontakt med sociala myndigheter. Slitningar och destruktiva konflikter i familjen och föräldrar med allvarliga problem, som exempelvis kriminalitet, anses också kunna höja risken för att barnet ska påverkas negativt. Därför anses det sociala stödet och familjen vara en viktig resurs (Estrada, Flyghed & Nilsson 2022, s.51- 52). Även Bäckman (2013) visar på ett samband mellan dels ungdomars sannolikhet att begå brottsliga handlingar, dels problematiska förhållanden samt bristande resurser i uppväxten.

Estrada, Flyghed & Nilsson (2022, s.52- 53) beskriver ett samband mellan ungdomsbrottslighet och skolrelaterade faktorer. Exempelvis kan skolk, betyg, avhopp och skolmisslyckande över tid ses som riskfaktorer (ibid, s.52- 53). Vidare visar statistik också att bristfällig skolmiljö och anknytning till vänner, med kriminella bakgrunder, påverkar ifall den unga kommer i kontakt med brottslighet. Skolan kan även beskrivas som en skyddsfaktor, då skolan kan ha en positiv inverkan för ungdomar. Detta ifall de är motiverade, lyckas med skolarbetet och om skolklimatet anses vara positivt (Brå 2009). Det framkommer också att ungdomar som haft lägst avgångsbetyg när de slutat nian, har haft en större risk att begå brottsliga handlingar. Medan de ungdomar som istället haft högre betyg inte lika ofta utvecklat ett brottsligt beteende (Bäckman et al. 2013).

Ovan har risk-och skyddsfaktorer ur ett positivistiskt perspektiv presenterats. Inledningsvis beskrivs hur en mängd risk-och skyddsfaktorer kan påverka, i ett komplext samspel huruvida ungdomar utvecklar ett brottsligt beteende. Därefter lyfts uppväxtförhållanden och ett resonemang förs för vilken inverkan det kan ha på ungdomar. Slutligen presenteras skolrelaterade faktorer i relation till ungdomsbrottslighet.

3 Teoretisk ramverk

I detta kapitel redogör vi för det perspektiv med tillhörande begrepp som ligger till grund för denna studie. Utifrån syftet med studien har vi valt att utgå från ett socialkonstruktionistiskt perspektiv. Först kommer vi därför presentera grunderna för det socialkonstruktionistiska perspektivet. Därefter introduceras Michel Foucaults teori med tillhörande begrepp, arkiv, utsagor, diskursiva formationer, sanningsregimer, makt och kunskap.

3.1 Socialkonstruktionism

Vivien Burr (2015, s.2- 5) beskriver att det inte finns någon entydig definition som kan beskriva socialkonstruktionism som perspektiv på ett representativt sätt för hur det används i forskning. Däremot nämns fyra centrala kännetecken som utmärker gemensamma drag. För det första som ett kritiskt förhållningssätt till konventionell kunskap och idén om att människor genom att observera sin omvärld, kan få en fullständig uppfattning. För det andra anses kunskap generellt vara relaterad till ett visst kulturellt sammanhang, samt beroende av den historiska kontexten. För det tredje produceras kunskap som ett resultat av en social process människor emellan. Slutligen påverkar den kunskap vi producerat om fenomenet hur vi formar de insatser som relaterar till det sociala problemet (Burr 2015, s.2- 5).

Inom socialkonstruktionism är språket ett sätt att konstruera våra psykologiska och sociala världar. Burr (2015, s.10- 12) skriver att världen blir konstruerad när människor interagerar med sin omgivning, detta gör att människor i samspel med varandra skapar

fenomen och kunskapsformer. Vidare beskriver Burr (1995, s.22- 24) att vårt inre tillstånd kommer först såsom vår känsla, och språkets funktion är i sin tur att hitta ett sätt att beskriva denna känsla för andra människor. Ur ett psykoanalytiskt perspektiv är känslor som hat och ilska en del av vår natur. Däremot utifrån ett socialkonstruktionistiskt perspektiv finns begrepp som hat och ilska redan i vår omgivning innan vi föds, och när vi lär oss att prata lär vi oss också att förstå oss själva utifrån de begreppen. Med ovanstående synsätt på språk innebär det att våra egna känslor och tankar är abstrakta och inte möjliga att kategorisera i sig själv, och därav är beroende av våra socialt skapade kategoriseringar (Burr 1995, s.22- 24).

Vidare är diskurs ett begrepp som används inom socialkonstruktionism. Diskurser ses som resultatet av en mängd processer vilket har format de fenomen de utgått från. De utgår således från olika metaforer, berättelser, bilder, betydelser och uttalanden för att tillsammans framställa ett fenomen på ett särskilt sätt. Varje objekt omges av flera diskurser vilket formar vårt sätt att beskåda objektet. Diskurser konstruerar och representerar fenomen på olika sätt, det finns flera diskurser som påverkar sättet som objektet uppfattas på (Burr 1995, s.54)

3.2 Michel Foucault

Michel Foucault beskrivs som den första som började utveckla teorier och begrepp i förhållande till diskursanalys, och förhåller sig övergripande till den socialkonstruktionistiska premissen, att kunskap inte bara är en spegling av verkligheten (Jorgensen och Philips 2000, s.19). Foucault ses idag av många som en av de mest nytänkande vetenskapsfilosoferna under 1900-talet (Nilsson 2008, s.9). Nedan ska vi gå igenom en del av Foucaults övergripande teoretiska utgångspunkter som vi i denna studie valt att utgå ifrån.

3.2.1 Arkiv och utsagor

Foucault (1972, s.30- 31) beskriver boken *Vetandets arkeologi* som en metodbok baserad på hans tidigare studier. Där förklaras begreppet arkiv som det system för hur olika utsagor klassificeras och fördelas, vid en viss tidpunkt inom ett visst samhälle eller en grupp av människor (Nilsson 2008, s.51). Arkiv kan därför beskrivas som det system för hur utsagor uppstår och omformuleras. Utsagor i sin tur kan beskrivas som den minsta enhet i analysarbetet, och kan yttra sig i form av liknande språkliga formuleringar eller enstaka ord och uttryck. Utsagor bör däremot inte enbart betraktas som språkliga enheter, utan även utifrån den funktion de har, och hur det skapar mening och bildar strukturer (ibid, s.51). Vidare menar Foucault att vetenskapliga discipliner som exempelvis litteratur, religion eller historia utgör legitima diskurser (Nilsson 2008, s.50- 55). Dessa legitima diskurser framstår ofta som sanningar och då döljs de facto att även de, är kategoriseringar som är i behov av att analyseras. Vad som även formar dessa legitima diskurser är de verksamheter där professionella, till följd av en speciell status, har rätt att formulera och förstärka denna diskurs. Det är därför en ytterligare aspekt i analysarbetet att framhäva hur vissa professionella kan ha större inverkan på den legitima diskurs de själva är en del av. Diskurser formas därför inte enbart av slumpmässiga språkliga utsagor, utan det finns flera faktorer som inverkar på diskursen (ibid, s. 50– 55).

3.2.2 Diskursiva formationer

Foucault (1972, s.50- 52) beskriver två hypoteser för att undersöka varför olika vetenskaper framstår som skilda områden av vetande, även kallade legitima diskurser. För det första att begrepp och idéer till synes hänför sig till objekt. Exempelvis att begreppet ”medicin” har bildats till följd av objektet ”sjukdom”. För det andra hur en mängd utsagor tillsammans kan skapa en avgränsad bild av verkligheten. Emellertid avvisas båda hypoteserna, detta eftersom begreppet historiskt inte nödvändigtvis hänfört sig till samma objekt som det gör idag. Dessutom utgör en mängd utsagor endast tilltrasslade serier där utsagor skiljer sig åt (Foucault (1972, s. 50-52). Som ett första steg konstaterade Foucault därför att undersökningen bör inledas genom att identifiera språkliga regelbundenheter för att avgöra på vilket sätt begreppet sprids, fördelas och bildar olika former av regelbundenheter. Dessa regelbundenheter benämner Foucault diskursiva formationer och

beskriver det som ett system för hur utsagor förhåller sig till varandra (Nilsson 2008, s. 53- 54). En av slutsatserna Foucault (1972, s.58) presenterar är kopplingen mellan begrepp/ idé och objekt. Eftersom det finns flera begrepp och idéer om samma objekt, menar Foucault att objektet utvecklas till flera versioner (ibid, s.58) Exempelvis eftersom objektet "sjukdom" kan benämnas utifrån exempelvis dagligt tal, lagtext eller som diagnos skapas flera olika objekt. Där relationen mellan dessa behöver granskas som en del av att identifiera de diskursiva formationerna.

3.2.2 Makt och kunskap

Foucault beskriver begreppet pastoralmakt som kopplat till den gammalkristna traditionen där kyrkan hade en stor makt över allmänheten, där det främsta syfte var att hjälpa individen. Nuförtiden är det i stället genom vårdande, hjälpande och kontrollerande institutioner som liknande makt förekommer. I dessa organisationer kännetecknas makt utifrån tre egenskaper, för det första handlar det främst om en strävan att ge individer välmående, trygghet och säkerhet. För det andra är det inte enbart kyrkan som utövar makt längre, utan det är bland annat socialarbetare, läkare och psykologer. För det tredje har den ursprungliga funktionen fått finnas kvar dels genom att hjälpa och kontrollera samhället, dels genom att hjälpa och kontrollera individen. Makten bygger på en närgående utredning om svårigheter, problem och svagheter hos individen (Järvinen 2013, s. 285– 286).

I Foucaults maktanalyser framkommer begreppet sanningsregimer (Swärd & Starrin 2016, s.398). En del av pastoralmakten är specifika sanningsregimer. Professionella utgår således ifrån ett tankesystem där de har en uppfattning om vad som är en objektiv sanning, till följd av sin expertis på området. Detta kan exempelvis vara socialarbetare, läkare och psykologer. Utöver professionellas expertis på området bidrar även redskap i form av journaler, rapporter och handlingsplaner till ett tydliggörande av rollerna mellan professionell och klient. Det gör att klienten framstår som hjälpbehövande (Järvinen 2013, s.286). Sanningsregimer kan därför beskrivas som processer vilka bestämmer vem som har rätt att uttrycka sig om ett specifikt ämne. Till följd av professionellas tolkningsföreträde, förekommer kategoriseringar av klienter med stöd i lagar och praxis. Foucault beskriver dessa kategoriseringsprocesser som en typ av sorteringsmakt. Detta

eftersom experterna är de som avgör vilka kategorier klienterna ingår i (Swärd & Starrin 2016, s.398- 399).

Makt och kunskap står i centrum för Foucault, han beskriver makt och kunskap som sammanbundna med varandra (Nilsson 2008, s.84). Foucault beskriver förhållandet mellan makt och olika hjälpformer. Samhället utövar således makt genom hårfina förgreningar i form av hjälpande organisationer. Under dessa förhållanden sker makt i en växelverkan, gränslöst i alla riktningar. Dessa relationer är konstant föränderliga och ojämna i förhållande till varandra. Makt utövas inte enbart hierarkiskt, utan i alla riktningar. Makt ses därför inte bara som ett redskap socialarbetaren kan plocka fram när det behövs, utan finns i alla relationer (Swärd & Starrin 2016, s.394). Vidare menar Foucault att kunskap är närvarande i alla maktrelationer eftersom makt och kunskap är beroende och utgår från varandra. Makt är något som hela tiden är under förändring och de som är i överläge vid ett tillfälle kan vid nästa tillfälle vara i underläge (Nilsson 2008, s.84- 85).

4 Metod och metodologiska överväganden

I detta kapitel presenteras en beskrivning av denna studies metod, detta med hjälp av åtta avsnittsrubriker. Inledningsvis i det första avsnittet (4.1) går vi igenom vår förförståelse kopplat till ungdomsbrottslighet. I det andra avsnittet (4.2) lyfter vi den valda metodens för- och nackdelar. I det tredje avsnittet (4.3) går vi igenom de urvalsprinciper som studien utgår ifrån, tillsammans med en presentation av respondenterna. I det fjärde avsnittet (4.4) redogörs hur vi har gått tillväga vid insamling av datamaterial. I det femte avsnittet (4.5) lyfter vi hur bearbetningen av det empiriska materialet har gått till. I det sjätte avsnittet (4.6) beskrivs metodens tillförlitlighet och de begränsningar som studien medför. I det sjunde avsnittet (4.7) presenteras etiska överväganden vi har stått inför vid genomförandet av studien. Slutligen i det åttonde kapitlet (4.8) presenteras vi hur arbetsfördelningen har sett ut mellan oss.

4.1 Förförståelse

Att enbart förstå forskarrollen som en passiv mottagare av information kan anses vara en trivialisering av en komplex verklighet. Liknande empiriska material kan tolkas olika beroende på val av perspektiv, förförståelse eller motiv forskaren utgår från (Svensson & Ahrne 2015, s.19). Nedan redogör vi därför för de ingångsvärden som vi identifierat inför genomförandet av denna studie.

Till att börja är vi socionomstudenter på termin sex, och kommer därför göra andra tolkningar av det empiriska materialet, i jämförelse med personer inom andra vetenskapliga discipliner. Utöver detta var vi på praktik i Sydafrika där vi båda hade kontakt med brottslighet på olika sätt, vilket också kan ha påverkat hur vi ser på ämnet. Vidare har brottslighet generellt varit ett aktuellt ämne i media samt för den politiska debatten i Sverige senaste tiden. Vi har uppmärksammat att media har rapporterat om en accelererande våldsvåg i utanförskapsområden där brottsligheten utförs av allt yngre utförare. Ovanstående utgör faktorer som skulle kunna påverka vår syn på ungdomsbrottslighet samt de ingångsvärde vi har med oss inför genomförandet av studien. För att inte påverka resultatet anser vi att det är viktigt att göra oss medvetna om vår förkunskap på området, i samband med insamling av empiriskt material och val av perspektiv. Förhoppningen är att medvetenhet om förkunskaper ska bidra till att resultatet av studien blir mer objektiv.

4.2 Metodval

Vi har valt att genomföra en kvalitativ studie baserad på semistrukturerade intervjuer. Ahrne & Svensson (2022) skriver att kvalitativa studier fokuserar på upplevelser, tankar, känslor och intentioner. Syftet med vår studie är att undersöka hur skolkuratorer resonerar om ungdomar som begår eller riskerar att begå brott, samt hur de uppfattas i kontext till det praktiska yrkesutövandet. Eftersom vi fokuserar på skolkuratorernas upplevelser och tankar ansåg vi att en kvalitativ studie var mest lämpad för att besvara syftet. Vidare lägger en kvalitativ metod större fokus på ord, och hur respondenterna tolkar situationen (Bryman 2018, s.454). Eftersom vi övergripande utgår från ett socialkonstruktionistiskt

perspektiv i studien blir skolkuratorernas sätt att uttrycka och beskriva ungdomsbrottslighet en central del för att kunna besvara våra frågeställningar.

Att använda intervjuer som metod kan ge insikter i förhållanden som råder inom en särskild social miljö (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022, s.56). Semistrukturerade intervjuer innebär att forskaren utgår från en intervjuguide, med specifika frågor som rör det tema som undersöks, samtidigt som respondenten har frihet att forma svaren på sitt sätt (Bryman 2018, s.563). Vår studie fokuserar på att hitta gemensamma mönster i det empiriska materialet, för att lyckas få en bild av hur skolkuratorer resonerar om ungdomars brottslighet. Därför anser vi att semistrukturerade intervjuer som metod är ett användbart tillvägagångssätt för vår studie.

Fördelarna med vald metod är att intervjustudier möjliggör effektiv och detaljerad insamling av respondenternas tankar, åsikter samt subtila intryck. Vidare blir det möjligt att påbörja analysarbetet direkt och skifta mellan analys och intervju under processens gång. I en semistrukturerad intervju går det att anpassa ordningen och sammanhanget på frågorna (Eriksson-Zetterquist & Svensson 2022, s.60, s.77). Eftersom vi påbörjade transkribering samtidigt som vi genomförde intervjuer, hjälpte det oss att påbörja analysprocessen redan innan vi var färdiga med alla intervjuer. Vidare går det i en intervju att komplettera med följdfrågor som sedan kan hjälpa till för att fördjupa respondenterna svar (Bryman 2018, s.288- 289). Vi ansåg att det var en fördel att kunna komplettera med följdfrågor, eftersom vi strävade efter att få ett djup. Följdfrågorna hjälpte oss även att förstå deras utsagor bättre. En annan fördel med semistrukturerade intervjuer är att vi kunde ändra riktning för studien, som vi från början inte kunde förutse.

Ur ett etnografiskt perspektiv kan endast intervjuer anses som ett komplement till observationer (Eriksson-Zetterquist & Ahrne 2022). Därför uppmärksammar vi att det kan finnas nackdelar med att endast utgå från intervjuer som metod, då det inte nödvändigtvis skapar en nyanserad och heltäckande bild av fenomenet som undersöks. Vidare kan vi inte avgöra ifall intervjupersonerna i praktiken arbetar på det sätt som de utger sig för att göra. Eftersom studien pågår under en kort period ansåg vi att det inte fanns tid till att utföra observationer som komplement.

4.3 Urval

Vi har valt att utgå från ett målstyrt urval. Bryman (2018, s.496- 497) beskriver ett målstyrt urval där individer och organisationer inte är slumpmässigt utvalda, utan deras erfarenheter inom ämnet ska hjälpa till att besvara frågeställningarna i studien. Forskarna behöver därför bestämma vilka kriterier som ska uppfyllas för att respondenterna ska bli valda. Kriterierna för vår studie var att de ska arbeta som skolkuratorer på antingen grundskolan eller gymnasiet. För studien var det inget krav på att de skulle ha några tidigare erfarenheter om ungdomar som begår brottsliga handlingar.

För att hitta respondenter skickade vi ut mail till flera skolkuratorer runt om i Skåne. Vi skickade endast mail till de skolkuratorer vars mejladress var publicerad på skolans webbplats. Detta resulterade i att vi hittade sju skolkuratorer som godkände att vara med i vår studie. Resterande svarade antingen att de inte kunde av olika anledningar eller så svarade de inte alls. En av våra intervjupersoner tipsade däremot om en annan skolkurator som också var med i studien, i detta fall utgick vi från ett snöbollsurval. Det innebär att de som forskaren anser vara relevanta för studien, föreslår en annan person med erfarenheter som också är relevanta för studien (Bryman 2018, s.504). Detta gjorde att vi slutligen hade åtta skolkuratorer som medverkade i studien. Respondenter arbetar med elever från förskoleklass till gymnasiet. Sju av skolkuratorerna har en socionomexamen, medan en istället har erfarenhet från att ha arbetat med ungdomar. Eriksson-Zetterquist & Ahrne (2022, s.64) skriver att när personer från en särskild grupp intervjuas kan sex till åtta öka säkerheten för att informationen som samlats in, inte är beroende av personernas egna uppfattningar om fenomenet. Med åtta intervjuer ansåg vi att tillräckligt med material kunde samlas in för att besvara forskningsfrågorna i vår studie.

De åtta skolkuratorerna kommer ifrån fyra kommuner i Skåne som i tabellen benämns som A, B, C och D. Intervjupersonernas namn kommer i följande kapitel att benämnas som Tommy, Johan, Alexander, Lisa, Emelie, Sofia, Maria och Lovisa, namnen är fiktiva vilket innebär att de egentligen heter någonting annat. Tommy och Lovisa arbetar på gymnasieskola och Johan, Alexander, Lisa, Emelie, Sofia och Maria på grundskola. Tre av intervjupersonerna är män och fem är kvinnor.

Kommun	Namn	Skola	Tid som skolkurator
Kommun A	Tommy	Gymnasium	10-15 år
Kommun A	Johan	Grundskola	0-5 år
Kommun A	Alexander	Grundskola	5-10 år
Kommun B	Lisa	Grundskola	0-5 år
Kommun C	Emelie	Grundskola	0-5 år
Kommun C	Sofia	Grundskola	5-10 år
Kommun D	Maria	Grundskola	10-15 år
Kommun D	Lovisa	Gymnasium	5-10 år

4.4 Genomförande av intervjun

Inför varje intervju fick respondenterna ett mail med en informationsblankett (se bilaga 1). Alla intervjuerna genomfördes på respektive skola och tog mellan 25 - 40 minuter. Båda var närvarande under samtliga intervjuer och ansvarade för fyra var. Den som inte intervjuade satt och lyssnade samt tog anteckningar med eventuella följdfrågor. Vi frågade alltid innan intervjun ifall vi hade samtycke till att spela in med hjälp av en diktafon, sedan började inspelningarna med ett muntligt samtycke om att genomföra intervjun. Byrman (2018) beskriver att dubbla frågor bör undvikas och komplicerade formuleringar för att undvika missförstånd i intervjun. Som stöd under intervjun hade vi en intervjuguide (se bilaga 2). Respondenterna pratade färdigt innan vi gick vidare till nästa fråga, när det var tillfälle lät vi det vara tyst, för att låta intervjupersonen tänka och eventuellt fördjupa sitt resonemang. Redan efter första intervjun började vi lägga till kompletterande frågor som inte stod med på intervjuguiden, i synnerhet när respondenterna skulle beskriva ungdomsbrottsligheten som begrepp. Detta eftersom vi önskade en mer djupgående reflektion om begreppet, parallellt som vi försökte undvika att ställa ledande frågor.

Genomgående var det en balansgång att få tillräckligt djupgående svar, samtidigt som vi ville förhålla oss så objektiva som möjligt och undvika att styra respondenternas svar. I slutet av intervjuerna fick den av oss, som observerade, utrymme att ställa frågor till respondenten om det uppstått några under tiden. Detta för att vi ansåg att det blev en tydligare struktur på intervjun om vi först följde intervjuguiden och sedan kompletterade med frågor som rörde annat.

4.5 Bearbetning av materialet

Bearbetningen av materialet inleddes med att vi transkriberade intervjuerna, vilket gjordes samma dag eller dagen efter utförd intervju. Vi transkriberade genom att spela upp intervjuerna på diktafonen, för att samtidigt skriva ner exakt vad respondenterna sagt. Även om det är tidsödslande att skriva allt på egen hand, beskriver Eriksson-Zetterquist och Ahrne (2015, s.51) att det kan vara fördelaktigt eftersom forskaren då redan vid transkribering påbörjar analysarbetet, och lär känna sitt material. När transkriberingen av samtliga intervjuer var färdiga, skrev vi ut dem i pappersformat för att på egen hand läsa och markera det vi ansåg kunde vara relevant. Vi läste var för sig igenom materialet och markerade delar som kunde vara av intresse för fortsatt analys. Sedan jämförde vi varandras markeringar, för att på så sätt identifiera mönster i materialet. Därefter läste vi texten ett par gånger till för att bekräfta ifall dessa teman som identifierat stämmer överens med skolkuratorernas utsagor.

Teman är kopplade till uppgiftens fokus och frågeställningar samt kategorier som identifierats i empirin. Ett sätt att hitta teman är genom att hitta upprepningar (Bryman 2018, s.703). De teman som vi har hittat genom att analysera vårt material kommer tillsammans med den tidigare forskningen och teorin utgöra vår analys del. Vi identifierade tre huvudteman under kodningen av materialet.

- Hur skolkuratorer tolkar begreppet ungdomsbrottslighet
- Hur resonerar skolkuratorerna för det förebyggande arbetet med ungdomsbrottslighet
- Hur resonerar skolkuratorer kring risk-och skyddsfaktorer

Det framkom även teman som valdes bort i analysen eftersom vi ansåg att de inte passade med syftet och frågeställningarna. Exempel på identifierade teman som valdes bort var, jämförelse mellan flickor och pojkar i relation till ungdomsbrottslighet, ungdomar med neuropsykiatriska funktionsnedsättningar (NPF) som utför brottsliga handlingar, vad ungdomar gör på sin fritid och hur deras fritid kan påverka dem.

4.6 Metodens tillförlitlighet och begränsningar

Bryman (2018, s.467- 468) skriver att tillförlitlighet är viktigt i en kvalitativ studie för att säkerställa kvaliteten. Tillförlitlighet kan beskrivas med hjälp av fyra begrepp, trovärdighet, överförbarhet, pålitlighet samt en möjlighet att styrka och konfirmera. Trovärdighet syftar till att det kan finnas flera beskrivningar av den sociala verklighet som undersöks. För att missförstånd inte ska uppstå i resultatet kan det vara lämpligt att rapportera resultaten till respondenterna, detta kallas även respondentvalidering, för att få bekräftat att medverkandes upplevelser har uppfattats på ett korrekt sätt. Vi kommer att dela med oss av resultaten till de medverkande skolkuratorerna. Vidare innebär överförbarhet att utifrån det mönster som har identifierats i datamaterialet, sträva efter att skapa en tät redogörelse för ett begränsat forskningsområde. Med hjälp av en djupgående redogörelse underlättas möjligheten att använda sig av resultaten från studien över tid och olika miljöer (Bryman 2018, s.467- 468). Därför har vi begränsat vårt undersökningsområde till skolkuratorer i Skåne, och frågeställningar som rör ungdomars brottslighet. Denna avgränsning skulle enligt ovan underlätta överförbarheten av vår studie jämfört med ifall vi undersökt flera yrkeskategorier eller använt oss av en bredare frågeställning. Pålitlighet syftar till att en fullständig redogörelse av processen för hur studien har gått till, vilket även har en granskande funktion eftersom det gör att andra forskare på området kan få en inblick och kan då bedöma kvaliteten och processen (ibid, s.467- 468). I detta kapitel har vi redogjort vårt tillvägagångssätt i genomförandet av studien. Det ger läsaren en möjlighet att själva bedöma trovärdigheten och har i sin tur därför en granskande funktion. Slutligen syftar en möjlighet att styrka och konfirmera, till att forskare har agerat i god tro, där teoretiska inriktning och personliga värderingar inte ska inverka på resultatet av studien. Det är därför viktigt att forskaren förstår att det inte går att säkerställa fullständig objektivitet i samhällsvetenskaplig forskning (ibid, s.467-

468). Detta genomfördes i avsnitt 4.1, när vi redovisat för vår förförståelse och uppmärksammat att det inte går att uppnå fullständigt objektivitet, även om det i sig är något vi strävar efter att uppnå i så stor utsträckning som möjligt.

Vad gäller begränsningar har vi i denna studie fokuserat på ett djup, och därför enbart har utgått från skolkuratorer i Skåne. Därför kan vi inte säkerställa att det datamaterial som vårt resultat bygger på, är applicerbara på en större skala. Ifall vi hade valt att undersöka en större urvalsgrupp, både geografiskt och antal, hade vi med en större sannolikhet kunnat dra slutsatsen att resultatet är applicerbart i större skala. Däremot hade resultaten inte gett en lika tät beskrivning och missat det djup vi strävar efter i denna studie.

4.7 Analysverktyg

Vi har i denna studie analyserat det empiriska materialet utifrån diskursiva formationer, makt och sanningsregimer. Foucault (1972, s. 30- 31) beskriver sin bok *Vetandets arkeologi* som en metodbok för hur diskursiva formationer identifieras. Där beskrivs utsagor som den minsta enheten i analysarbetet. Vi har med hjälp av skolkuratorernas utsagor identifierat språkliga regelbundenheter, och därmed identifierat diskursiva formationer. Emellertid finns det flera faktorer som avgör hur olika utsagor tillsammans bildar diskursiva formationer. Foucault (1972, s. 58) beskriver att objekt existerar i flera versioner beroende på de begrepp/ idér som är kopplade till objektet. Vi har därför i vår analys av diskursiva formationer även funderat över vilket perspektiv objektet åskådas utifrån. I denna studie är objektet således ungdomsbrottslighet. Sedan har vi använt oss av Foucaults maktperspektiv och sanningsregimer för att åskådliggöra hur relationen mellan skolkurator och elev kan framstå. Sammantaget har vi använt oss av Foucaults begrepp, utsagor, diskursiva formationer, legitima diskurser, makt och sanningsregimer som verktyg i bearbetning av vårt material.

4.8 Forskningsetiska överväganden

Innan insamling av materialet påbörjades kontrollerade vi med vår handledare att vårt tillvägagångssätt inte är att anse som problematiskt ur ett forskningsetiskt perspektiv.

Vidare i samhällsvetenskaplig forskning finns det fyra forskningsetiska principer som studien ska förhålla sig till. Första principen är informationskravet som innebär att respondenterna har rätt att få reda på vad deras uppgift i studien är, samt villkor som deras deltagande innefattar (Eldén 2020, s.30- 31). I denna studie skickades ett mail med informationsbrev (se bilaga 1) ut till alla respondenter innan intervjun ägde rum, där information om denna studies syfte och intervjuens tillvägagångssätt tydliggjordes. Informationsbrevet godkändes av vår handledare innan det skickades ut till respondenterna.

Den andra principen är samtyckeskravet som innebär att respondenterna behöver samtycka till att vara med i studien. De kan, när de vill utan att ge någon förklaring till det, avbryta sin medverkan. Dessutom vid deltagande eller avbrutet deltagande får medverkande inte utsättas för olämplig påverkan (ibid, s.30 -31). I genomförandet av intervjuerna har det inte förekommit någon beroendeställning. I inledningen av varje intervju kontrollerade vi att samtycke till att medverka och bli inspelade fanns, samt informerade att respondenten när som under tidens gång hade möjlighet att avbryta studien om så önskades. Den tredje principen handlar om konfidentialitetskravet vilket innebär att respondenternas personuppgifter förvaras på ett säkert sätt så att utomstående inte får tag i uppgifterna, samt att enskilda personer inte ska gå att identifieras av personer utanför studien (ibid, s.30 -31). Därför har vi spelat in intervjuerna på diktafon, som sedan har förvarats på en säker plats som utomstående inte har tillgång till. När studien är godkänd kommer ljudfilerna att raderas. I studien har alla personer anonymiserats med hjälp av fiktiva namn för att inte informationen ska gå att koppla till dem. Den sista principen handlar om nyttjandekravet där uppgifterna som samlats in i studien enbart kommer att användas till forskningsändamålet och inget annat (Eldén 2020, 30- 31). Därför har enbart vi studenter som utfört studien, samt vår handledare i enstaka fall, hanterat ljudfiler och det transkriberade materialet. Det innebär att inga obehöriga har haft tillgång till det insamlade materialet.

4.9 Arbetsfördelning

Vi strävade efter att fördela arbetet så jämnt som möjligt mellan oss. Inför varje dag diskuterades vad som skulle genomföras under dagen, och om det var något specifikt som behövdes diskuterades. Innan vi avslutade dagen bestämdes alltid tid och plats för nästa träff. Vidare valdes också att dela upp arbetet mellan gångerna vi sågs, där vi fokuserade på samma kapitel men med varsitt avsnitt, detta för att effektivisera vårt arbete. Sedan har vi läst igenom och korrigerat texten tillsammans. När intervjupersoner skulle sökas satt vi tillsammans och skickade ut mejl, samt delade upp så vi ungefär skickade till lika många respondenter var. Båda var sedan delaktiga i all kommunikation med intervjupersonerna och när informationsbrevet skickades ut. Vi gjorde gemensamt en intervjuguide för att sedan vara närvarande båda två vid intervjuerna. Intervjuerna delades upp och vi ansvarade för fyra intervjuer var. Transkriberingen gjordes delvis tillsammans, vissa delades upp där vi gjorde halva var, medan några skrevs enskilt. Vi har båda varit delaktiga vid samtliga handledningstillfällen.

5 Resultat och analys

I detta kapitel presenteras analysen och resultatet utifrån våra frågeställningar med hjälp av den empirin studien bygger på. Empirin utgör således av tidigare forskning, intervjuer, socialkonstruktionistiskt perspektiv samt diskursanalys. Vi kommer att behandla våra tre frågeställningar under tre olika avsnitt för att sedan summera de viktigaste slutsatserna i kapitel 6 (sammanfattning och avslutande diskussion). Första avsnittet (5.1) fokuserar på hur skolkuratorer tolkar och beskriver begreppet ungdomsbrottslighet, samt hur de beskriver förändringar över tid. I det andra avsnittet (5.2) framförs hur skolkuratorer konstruerar ramarna för sin yrkesroll i arbetet med ungdomsbrottslighet. I det tredje avsnittet (5.3) lyfts konstruktionen av risk- och skyddsfaktorer och hur det beskrivs av skolkuratorerna i intervjuerna. Analysen kommer att baseras på utvalda delar och tolkas med hjälp av studiens tidigare forskning och teoretiska utgångspunkter.

Del av empirin för denna studie bygger på en positivistisk inriktad forskning. Syftet med detta är att använda aktuell forskning på området som ett verktyg för att identifiera särskilda drag i skolkuratorernas utsagor, för att enklare lyckas identifiera likheter, samt vad som utmärker sig. Foucault (1972, s.35- 40) menar att diskurser som exempelvis vetenskapliga discipliner formas av en mängd historiska utsagor, och behöver nödvändigtvis inte vara direkt kopplat till den vetenskapliga disciplin det är idag. Eftersom skolkuratorer både är med och påverkar samt blir påverkade av den rådande diskursen på området utgör det en intressant utgångspunkt och stöd för analysarbetet.

5.1 Begreppet ungdomsbrottslighet

Ett mönster i det empiriska materialet var att ungdomsbrottslighet återkommande diskuterades som ett svårdefinierat begrepp. Emellertid i processen att försöka definiera begreppet använde sig skolkuratorerna i studien av olika strategier för att dra slutsatser. Till att börja med valde fyra av de intervjuade när de fick frågan på hur de definierar ungdomsbrottslighet (se bilaga 2), att dela upp begreppet. Då började de med att definiera begreppet ungdom, för att sedan definiera begreppet brottslighet. Begreppet ungdom tolkades utifrån att människor juridiskt sett är ungdomar fram tills de fyllt 18 år, och brottsliga handlingar beskrevs som lagöverträdelser, enligt Brottsbalken (BrB, SFS 1962:700).

Ja, man kan väl bryta ner ordet att det är ungdomar, alltså jag tänker att ungdomar är tonåringar främst och att de gör handlingar som är brottsliga. (Lisa)

Lisa väljer att bryta ner begreppet för att beskriva ungdomsbrottslighet, hon börjar med att beskriva vad som anses vara en ungdom, för att sedan beskriva vad som anses vara brottsligt. För att definiera ungdom valde hon att beskriva det som tonåringar, och brottsliga handlingar enligt juridisk definition.

De fyra andra intervjupersonerna besvarade samma fråga men genom att definiera ungdomsbrottslighet i sin helhet som ett begrepp. Jämfört med Nilsson (2009) som beskriver hur ungdomsbrottslighet som begrepp har växt fram i Sverige sedan 1930-talet. Även Nilsson beskriver ungdomsbrottslighet som ett begrepp i sin helhet, och hur det har

växt fram till följd av en mängd faktorer. Vidare hade de fyra respondenterna som definierade ungdomsbrottslighet utifrån sin helhet, svårt att ge en exakt beskrivning av vad begreppet ungdomsbrottslighet innebär.

Sen så kan man ju vara väldigt så här strikt och stenhård att vissa saker kanske man kan ibland bedöma som brottsligt. Men att säga ungdomsbrottslighet om allt det blir lite för mycket, tänker jag [---]. Om jag skulle ha en ungdom som tjuvåkt på bussen eller någonting så blir det en brottslig handling med påföljder. Men jag skulle inte definiera det som en ungdomsbrottsling. Utan det behöver kanske vara lite grövre överträdelser för att det ska kännas som ungdomsbrottslighet.
(Tommy)

Tommy är en av de respondenterna som beskriver ungdomsbrottslighet utifrån sin helhet (jfr Nilsson 2009). Av citatet ovan framgår att det är svårt att ge en exakt beskrivning av vad begreppet ungdomsbrottslighet innebär. Vidare beskriver Foucault att ett effektivt sätt att identifiera diskursiva formationer är att kartlägga en mängd språkliga utsagor för att hitta regelbundenheter (Nilsson 2008, s.53- 54). Ovan framstod två regelbundenheter som skolkuratorerna använder för att beskriva begreppet ungdomsbrottslighet. Med hjälp av skolkuratorernas språkliga utsagor kan därför två regelbundenheter identifieras, vilket bildar diskursiva formationer i förhållande till begreppet ungdomsbrottslighet.

För de fyra respondenterna som beskriver ungdomsbrottslighet utifrån sin helhet, framkom svårigheter i att avgöra vilken brottslighet begreppet inrymmer.

För att dricka alkohol och liksom testa saker jag tycker inte det är bra, jag tycker inte det är lagligt, men någonstans är det normaliserat att det ingår i olika skeden av ens liv och då pratar jag inte om att testa narkotika, kokain eller heroin eller sådant eller ens kanske röka på. Men testa, liksom cigaretter, vapea och sånt liksom, någonstans så finns det o inskrivet att det ingår i att utforska sitt liv till att bli vuxen för vuxna får lov att göra det. (Alexander)

Ovan beskriver Alexander svårigheter i att avgöra vilka handlingar som är att anse som brottsliga, respektive en del av uppväxten. Han specificerar exakt vilka handlingar som är att bedöma som brottsliga. De tre andra intervjupersonerna som också definierade begreppet ungdomsbrottsling utifrån sin helhet, nämnde även andra faktorer. Vid två intervjuer lyftes vikten av ungdomens mognad, och hur det kan vara avgörande i vad som bör klassas som brottsligt. I en annan intervju lyfts istället konsekvenserna handlandet får, som ett sätt att avgöra ifall det är ungdomsbrottslighet. Trots att dessa fyra skolkuratorer försöker beskriva samma begrepp, kommer det fram till olika slutsatser. Detta går att

koppla till Foucault (1972, s. 58), där han beskriver en koppling mellan objekt och begrepp, i uppbyggnad av diskursiva formationer. Eftersom objektet omges av flera begrepp och idéer, formas och utvecklas begreppet till flera versioner. Utifrån det empiriska materialet utgör ungdomsbrottslighet ett objekt som kan formas olika beroende på hur det benämns. Objektet kan uppfattas annorlunda beroende på ifall det beskrivs utifrån exempelvis dagligt tal eller i lagtext. Enligt Foucault (1972, s. 58) är detta förhållningssätt mellan objekt och begrepp en del i hur diskursiva formationer uppstår. I jämförelse med de fyra respondenterna som definierade ungdomsbrottslighet utifrån begreppen ungdom och brottslighet, beskriver de med större precision exakt vad för brottslighet det handlar om. Kopplat till ovan kan de bero på att objekten ungdom och brottslighet endast åskådas utifrån en juridisk kontext, och därför öppnas det inte upp för flera alternativa tolkningar (jfr Foucault 1972, s. 58).

Oavsett om skolkuratorerna valde att dela upp eller definiera begreppet ungdomsbrottslighet i sin helhet, framgick det svårigheter i samtliga intervjuer att avgöra gränsen mellan barn och ungdom.

Precis och där är det ju också det, är man en ungdom eller är man ett barn? Och jag tror att synen på vad som är en ungdom och vad som är ett barn har förskjutits rätt så mycket det senaste åren. Kanske lite tack vare den här debatten faktiskt kring kriminalitet. (Emelie)

I citatet beskriver Emelie att det har skett en förskjutning, samt att en möjlig förklaring till detta är den politiska debatten om kriminalitet. Fem av respondenterna konstaterade att gränsen till vuxen är vid 18 års ålder, emellertid var gränsen mellan barn och ungdom inte lika tydlig. Tre av intervjupersonerna beskriver däremot att gränsen har förskjutits det senaste åren, och att gränsen mellan barn och ungdom idag dras i yngre åldrar. Vidare beskriver Svedin (2021) vilken roll brottslighet har haft i den politiska debatten i Sverige de senaste 200 åren. Hans artikel visar på synnerligen två slutsatser, dels att brottslighet har varit ett politiserat ämne där snarlika lösningar återkommande presenterats, dels att de grupper som betraktas som farliga för samhället förändrats över tid (Svedin 2021). Dessutom var lag och ordning den tredje viktigaste valfrågan år 2023 (Novus 2023). Utifrån ovan kan den politiska debatten påverka vilka grupper av människor som betraktas som farliga, samtidigt beskrivs en förskjutning där yngre personer beskrivs som

ungdomar. Nedan lyfts ett citat där Emelie beskriver vad den övre gränsen för ungdom går.

Alltså tittar man på det juridiskt så, då är du ju en ungdom upp till att du är vuxen, alltså då är det ju till du är 18 [---]. Den är svårdefinierad liksom, nej jag kan nog inte besvara det på ett tydligt sätt vad jag skulle bedöma att ungdomsbrottslighet är, tänker jag det är liksom upp till rättsväsendet och definiera än så länge. (Emelie)

Emelie beskriver i citatet att hon utgår från en juridisk definition, eftersom det är svårt att definiera på något annat sätt. När skolkuratorerna skulle beskriva den övre gränsen för vilka åldrar begreppet ungdomsbrottslighet syftar på, gav det olika beskrivningar. Fem av skolkuratorerna konstaterade på samma sätt som Emelie, att eleverna beskrivs vara ungdomar tills de är vuxna vid 18 års ålder. En av dessa skolkuratorer beskrev istället att så länge man är i ålder för att gå på gymnasiet bör man beskrivas som ungdom. En annan skolkurator definierade gränsen mellan ungdom och vuxen baserat på förmågan till konsekvenstänk. Slutligen sa en skolkurator att det inte gick att avgöra, eftersom flera definitioner går in i varandra.

5.1.2 Förändring över tid

I två av intervjuerna beskriver skolkuratorerna att ungdomsbrottslighet är något de anser har ökat under de senaste åren. Två andra skolkuratorer uttrycker att behovet ser annorlunda ut idag och att ungdomar känner sig mer stressade än tidigare.

Alltså, saken är ju att det som också har skett på de här tre åren är att innan kanske de elever vi hade som hade med kriminalitet att göra. De var ganska nya i det medan nu de senaste tre åren så ser vi att de som kommer hit som 16 år, de är gamla i gamet. Varit i den här världen länge och har en väldigt etablerad liksom roll och har inte alls lätt att ta sig ur om det skulle vara så. (Lovisa)

Lovisa är en av de som beskriver en förändring, att under de senaste tre åren har vissa ungdomar som börjar på gymnasiet redan nu varit en del av ett brottsligt umgänge. Brå (2022) gjorde en skolundersökning, där det framkom att hälften av alla elever i årskurs nio någon gång hade varit delaktiga i brottslighet under de senaste tolv månaderna. Vidare beskriver tre skolkuratorer hur samhällsklimatet har förändrats,

Samhällsklimatet har blivit mycket hårdare bara på tre år sen så tycker inte jag vi har helat tiden ett barnperspektiv eftersom att de fortfarande är barn så vi faller ju inte riktigt in i de här hårda på samma sätt som kanske media eller vissa partier vill att man ska göra. (Johan)

Ovan beskriver (Johan) hur synen på ungdomar i samhället har förändrats senaste tiden. Jämfört med Estrada (1997) som i sin studie utgick dels från en objektiv, dels från en konstruktivistisk ansats, att kriminalpolitik inte nödvändigtvis stämmer överens med det utrymme ämnet får i media. Detta går att koppla till Foucaults begrepp sanningsregimer, eftersom professionella till följd av sin status ofta uppfattas beskriva objektiv och sann fakta till följd av sin expertis (Järvinen 2013, s.286). När en skolkurator beskriver att det skett en förändring bland ungdomars brottslighet, kan det därför i större utsträckning betraktas som en objektiv sanning.

För att sammanfatta avsnitten ovan beskrivs ungdomsbrottslighet av skolkuratorerna som ett svårdefinierat begrepp. Fyra av respondenterna delade upp begreppet och beskrev ungdom för sig och brottslighet för sig. De fyra andra skolkuratorerna definierade ungdomsbrottslighet utifrån sin helhet, där två regelbundenheter till begreppet ungdomsbrottslighet identifierades. Vidare beskrivs svårigheten med att bedöma vilka handlingar som anses brottsliga, där identifierades diskursiva formationer. Sedan presenterades skolkuratorers beskrivelser för var gränsen mellan barn och ungdom, respektive ungdom och vuxen går. Slutligen fördes skolkuratorernas beskrivelser fram, om hur ungdomsbrottsligheten har förändrats senaste tiden. Där lyftes både samhällsklimatet och den faktiskt upplevda förändringen.

5.2 Yrkesrollen

Detta avsnitt fokuserar på hur skolkuratorer konstruerar ramarna för sin yrkesroll kopplat till ungdomsbrottslighet. Inledningsvis beskriver majoriteten av respondenterna att skolans roll utgör en del av en helhet, men att problemet med ungdomsbrottslighet är större än så.

Men hela det arbetet tänker jag, det ligger inte på skolan utan det är så himla mycket större, och där skolan är en del av det, och skolan är en jätteviktig samarbetspartner för vi är en arena där barnen spenderar väldigt mycket tid. (Emelie)

Emelie beskriver här att skolan är en viktig plats, där eleverna spenderar mycket tid och är därför en viktig samarbetspartner. På liknande sätt anser majoriteten av respondenterna att ungdomsbrottslighet är ett samhällsproblem, och inget som enbart skolan kan hantera.

Vidare ser skolkuratorer generellt sin egen roll som endast en del av den resurs skolan har för att arbeta med ungdomsbrottslighet. Skolans roll beskrivs därför utgöra en aktör av flera, samtidigt som skolkuratorerna beskriver sin egen roll på skolan som endast en av flera som arbetar med ungdomsbrottslighet.

När skolkuratorerna svarade på frågor om hur de arbetar med ungdomsbrottslighet, samt hur skolkuratorer i allmänhet kan arbeta med dessa frågor (se bilaga 2), uppstod framför allt tre mönster i det empiriska materialet. För det första svarade sju skolkuratorer att förebyggande arbete är en central del av deras yrkesroll och skolans ansvar i allmänhet. För det andra beskrev fyra av skolkuratorerna att samarbete är viktigt, där nämns socialtjänst, polis och familj som viktiga aktörer. För det tredje beskriver fem av skolkuratorerna att relationen och vuxennärvaro är en central del i deras arbete. Sammanfattningsvis var begreppen förebyggande arbete, samarbete och närvaro/relation återkommande i skolkuratorers språkliga utsagor om sin yrkesroll. Vilket går att koppla till hur Foucault beskriver att identifiera språkliga regelbundenheter är en grund för att identifiera diskursiva formationer (Nilsson 2009, s. 53- 54). Nedanstående citat berör det förebyggande arbetet.

I skolans uppdrag så ingår det ju det väldigt diffusa förebyggande arbetet som vi egentligen kan forma ganska mycket. (Johan)

I citatet beskriver Johan hur förebyggande arbete ingår i skolans uppdrag. I skollagen framgår dessutom att elevhälsan ska arbeta hälsofrämjande och förebyggande för barn och ungdomar (SKF 2010:800). Detta går att koppla till hur Foucault beskriver att vetenskapliga discipliner utgör legitima diskurser (Nilsson 2008, s. 55). Detta blir relevant eftersom sju av skolkuratorerna är utbildade socionomer och utgår från samma vetenskapliga grund, socialt arbete. Ovan framgår därför att skolkuratorer konstruerar ramarna för sin yrkesroll utefter lag. Enligt Foucault framstår ofta legitima diskurser som sanningar till följd av den speciella status professionella har att uttrycka sig på området, trots att de egentligen också bör uppfattas som kategoriseringar i behov av att analyseras (Nilsson 2008, s. 50– 55). Emellertid när Johan uttrycker ”väldigt diffusa förebyggande

arbete" framgår att det inte finns en särskilt tydlig tolkning enligt lag hur skolkuratorns yrkesroll bör uppfattas. I intervjuerna beskrivs det förebyggande arbetet på många olika sätt, exempelvis som i citatet nedan.

Mycket information ut till föräldrar och elever, de pratar också mycket om lag och brott och straff på SO och de får också åka ut och titta på rättegång och så pratar de också om rätt och fel. (Lisa)

Tre av skolkuratorerna beskriver på samma sätt att det förebyggande arbetet ingår i lärarnas undervisning. Utöver detta framstod inte något tydligt mönster i hur skolkuratorerna beskriver det förebyggande arbetet. Två av skolkuratorerna pratar om att "fånga upp" eleven när de beskriver sitt förebyggande arbete i skolan. De beskriver hur de på bästa sätt kan fånga upp eleven och båda två kommer fram till att det kan göras det ifall de eller någon annan vuxen skapar en relation med eleven. En skolkurator nämner att förebyggande arbete innebär att stärka individerna, och en annan att förebyggande arbetet först är effektivt ifall samhället i stort tar krafttag mot ungdomsbrottsligheten. Skolkuratorerna beskriver således inte det förebyggande arbetet på ett liknande sätt. Ovan beskrivs hur skolkuratorer formar det förebyggande arbetet med hjälp av lag. Vilket kan kopplas till det som Foucault benämner som sanningsregimer, där professionella har tolkningsföreträde, och kategoriserar klienter med stöd i lagar och praxis, vilket beskrivs som sorteringsmakt och är en del av de professionellas kategoriseringsprocesser (Svärd & Starrin 2016, s.398- 399). Skolkuratorerna har därför ett tolkningsföreträde i hur det förebyggande arbetet bör genomföras på skolan.

I fyra av intervjuerna beskriver skolkuratorerna att de ser fördelar i att inte enbart arbeta med enskilda samtal och i stället vara ute bland eleverna på skolan.

Men när man lägger resurserna så är det tvärtom så att alla resurser läggs här uppe på några enskilda individer och så blir det mindre och mindre och på stora massan så läggs det väldigt lite tid, och det är där som vi behöver vända på det och jobba mer den stora massa. För gör man det så kommer man också få mindre av de här enskilda i samtalen så småningom. Väldigt många saker kan du reda ut när du är ute i ett klassrum och så, och då kan man komma åt vissa elever som aldrig skulle komma hit själva. Det kan man lyckas jobba med här. Jag tror att det är en satsning man måste göra och jobba på det sättet. (Tommy).

Tommy beskriver att arbeta i klassrum och ute i skolan hjälper till att nå ut till fler elever. En annan respondent beskriver arbetet i gruppen på liknande sätt, men fokuserar på att det

ger en möjlighet att komma åt fler elever på samma gång. En annan skolkurator beskriver sitt kontor som en garderob, och föredrar att arbeta ute i skolan istället för på kontoret. De fyra skolkuratorernas utsagor är snarlika, där samtliga är kritiska till för mycket enskilda samtal och föredrar att arbeta i grupp med eleverna och ute i skolan. Detta går att koppla till Foucaults begrepp när han beskriver att språkliga regelbundenheter bildar diskursiva formationer. Vilket också är ett effektivt sätt att identifiera gemensamma mönster inom en viss grupp av människor. Vidare utgör vetenskapliga discipliner även legitima diskurser (Nilsson 2088, s. 50– 55). Då skolkuratorerna utgår från samma vetenskapliga grund och har en professionell roll är de med och påverkar samt blir påverkad av denna legitima diskurs.

Vidare i intervjuerna framkom att relationer/närvaro var en del i det förebyggande arbetet för skolkuratorer. Nedanstående citat berör området relationer/närvaro i skolkuratorernas arbete.

Närvaro är superviktigt liksom relationer. Det är ju så uttjatat att man ser relationer, men det kommer ju aldrig att bli omodernt tänker alltså, det är det viktigaste för att kunna jobba med förändringsarbete. (Lovisa)

Lovisa beskriver relationen som det viktigaste i förändringsarbetet. Ovan nämndes att fem av skolkuratorerna beskrev relation eller närvaro som en viktig del i det förebyggande arbetet. Vad som däremot inte nämns i dessa relationer är det som Foucault beskriver som makt. Foucault beskriver att alla relationer är konstant föränderliga och ojämna i förhållande till varandra. Makt sker i en växelverkan, gränslöst i alla riktningar. Vidare sker makt inte enbart hierarkiskt, utan förekommer i alla relationer (Svärd & Starrin 2016, s.394). Med hjälp av Foucaults beskrivning om makt framgår en bild av hur dessa relationer kan tolkas.

Jag tänker att relationen är det som är det absolut viktigaste. Att får du, kan du fånga upp, kroka upp vissa elever genom att ha en relation så kommer de fortsätta göra fel. Men i alla fall om man har en relation kan man prata om vad som händer på ett helt annat sätt. Alltså om en lärare säger till några av våra nior att de har gjort fel så säger de "håll käften" medan om jag pratar med dem som har en relation, då kan man i alla fall ge dem någon form av insikt. Och det är ju för att jag har någon form av mandat. Jag säger jag nu, men alltså igenom relationen, relationen ger ju mandat att liksom nå fram på något sätt. (Johan)

Johan beskriver ovan hur relationer kan användas som ett verktyg för att nå framgång i arbetet som skolkurator. Fem av skolkuratorerna beskrev relationen som en viktig faktor i att nå framgång i sitt arbete. Däremot beskrev respondenterna olika typer av relationer som bärande i arbetet, men gemensamt var att det fungerade som ett verktyg för att nå fram. Exempelvis beskrev en skolkurator hur eleverna har svårt att vara otrevliga, ifall de har en relation med varandra. En annan skolkurator beskrev istället att det är skillnad på relationer, men att en bärande relation, med tydlig gräns för vem som är vuxen, kan vara en framgångsfaktor. Foucault beskriver att makt är ojämnt och följer inte enbart ett hierarkiskt system (Svärd & Starrin 2016, s.394). Med hjälp av detta förstås att även ifall skolkuratorerna har mer makt, kan eleverna ge uttryck för makt i relation till skolkuratoren. Emellertid beskriver Foucault makt som föränderlig (Svärd & Starrin 2016, s.394). Vilket kan förtydliga hur skolkuratoren kan påverka maktförhållandena. Vilket kopplas till ovan beskrivningar där relationen kan användas som verktyg. Däremot vid fyra av de intervjuerna som lyfter relationer leder diskussionen om relationen, vidare in på en diskussion om resurser.

Vissa är ju själva på 700, och då kan man inte ha en relation till 700. Sen är det inte 700 som behöver den typen av relation alla är ju olika såklart, men säg att du behöver ha relation med 30 det är ju inte så jävla lätt heller, på 40 timmar i veckan med allt annat som händer också. (Johan)

Johan är en av de som beskriver hur resursbristen leder till sämre möjligheter för skolkuratorerna att skapa relationer med eleverna, trots att det tidigare beskrivits som ett verktyg. På liknande sätt som Johan beskrev de andra tre skolkuratorerna resursproblematiken.

Sammanfattningsvis beskriver majoriteten av skolkuratorerna att skolans roll utgör en del av en helhet, men att problemet med ungdomsbrottslighet är större än så. Begreppen förebyggande arbete, samarbete och närvaro/relation var återkommande i skolkuratorernas utsagor. Vidare framstod att skolkuratorer inte har en enhetlig bild av vad det förebyggande arbetet innebar. Dessutom beskriver de hur relationer beskrivs som ett viktigt verktyg i arbetet med ungdomsbrottslighet, däremot finns det inte tillräckligt mycket resurser för att arbeta med relationer på det sättet som skolkuratorer hade önskat. Vidare beskriver skolkuratorerna att de ser fördelar i att inte enbart arbeta med enskilda

samtal, slutligen framkom att en diskussion om relation även leder in till en diskussion om resurser.

5.3 Risk- och skyddsfaktorer

Detta avsnitt fokuserar på hur skolkuratorer beskriver risk- och skyddsfaktorer som finns bland ungdomar. När respondenterna beskrev risk- och skyddsfaktorer framkom det i fem av intervjuerna att de anser att skolan utgör både en risk- och skyddsfaktor.

Jag tror att skolan är en väldigt stor faktor, det ser vi ju och det är där vi som mest kan påverka dem till att man får den hjälp och stöd man behöver och ja, men går inte skolan känner man sig rätt misslyckad och tappa motivationen och syn på sin framtid och såna saker, då är det lätt att komma in på sidospår. (Maria)

Maria är en av de skolkuratorer som beskriver skolan som både en risk- och skyddsfaktor. Hon beskriver misslyckanden och brist på motivation som riskfaktorer och de vuxna på skolan som skyddsfaktorer. Estrada, Flyghed & Nilsson (2022, s.52- 53) beskriver även de ett samband mellan ungdomsbrottslighet och skolrelaterade faktorer som risk- och skyddsfaktorer. Dessutom enligt Brottsförebyggande rådet beskrivs bristfällig skolmiljö som en riskfaktor, samtidigt lyfts ett positivt skolklimat som en skyddsfaktor (Brå 2009). Att skolkuratorernas utsagor ger liknande beskrivningar som den tidigare positivistiska forskningen går att förstå utifrån Foucaults beskrivning av legitima diskurser. Foucault beskriver att utsagor utgör den minsta enhet i analysprocessen, och behöver nödvändigtvis inte vara en språklig enhet och definieras utifrån den funktion de fyller. Vidare beskrivs vetenskapliga discipliner som legitima diskurser, som även de är i behov av att analyseras (Nilsson 2008, s. 50- 55). Professionellas utsagor bidrar således till kategoriseringen och beskrivningen av den vetenskapliga disciplin de är verksamma inom. De gemensamma dragen från den tidigare forskningen och skolkuratorers utsagor går således att förstå utifrån att båda befinner sig inom samma legitima diskurs.

Vi vet om att skolan är en skyddsfaktor och när barn lär sig läsa, skriva, räkna så har de goda förutsättningar för att klara sig i livet. (Sofia)

Sofia beskriver att kunskap skapar förutsättningar i livet. Jämfört med Bäckman et al (2013, s.47) som beskriver hur ungdomar som går ut nian med låga avgångsbetyg, löper

en större risk att begå brottsliga handlingar, till skillnad från de som går ut med högre betyg. Vidare beskriver tre av skolkuratorerna hög frånvaro som en riskfaktor. Detta gör även Estrada, Flyghed & Nilsson (2022, s.52- 53) när de beskriver att skolk över tid ses som riskfaktor. Även här framgår att skolkuratorernas utsagor överensstämmer med forskningen på området, och därav till synes befinner sig inom samma legitima diskurs (Jfr Nilsson 2008, s. 50- 55).

Vidare när skolkuratorerna beskrev riskfaktorer uttryckte sig fyra av respondenterna utifrån socioekonomiska faktorer.

Asså det är nog olika, tänker att det är socioekonomiska faktorer att man har vårdnadshavare som faktiskt inte kan ge dem den livsstil som de förväntar sig eller vill ha. (Alexander)

Även här finns det en koppling mellan skolkuratorernas utsagor och den tidigare positivistiska forskning som presenterats. Bäckman et al. (2013) beskriver att brottsaktiva ungdomar ofta kommer från hem som är resurssvaga, vidare menar Estrada, Flyghed & Nilsson (2022, s.51- 52) att slitningar och destruktiva konflikter i familjen kan ses som en riskfaktor. Av de fyra skolkuratorerna som uttryckte att socioekonomiska faktorer utgör en riskfaktor, användes begreppet socioekonomiska faktorer av samtliga. Detta går att koppla till hur Foucault beskriver att identifiera språkliga regelbundenheter som ett bra sätt att avgöra vilka diskursiva formationer som föreligger inom den sociala miljön som undersöks (Nilsson 2008, s. 53- 54).

Fyra av respondenterna beskrev hur utanförskap och brist på tillhörighet kan leda till att ungdomar hamnar i ungdomsbrottslighet. Utanförskap beskrivs således som en riskfaktor bland skolkuratorer. Dels är det ett kallare klimat överhuvudtaget och utanförskapet är större, det är större samhällsklyftor. Och hamnar man utanför så är vägen in i värmen mycket längre på något sätt än vad det har varit tidigare (Johan)

Johan inleder med att beskriva ett kallare klimat, två andra skolkuratorer beskriver en syn från samhället att brottslighet ska bekämpas med hårdare tag. En av skolkuratorerna beskriver nya direktiv från politikerna, och att brottslighet numera beskrivs som ett problem som behöver prioriteras. Detta går i linje med vad Svedin (2021) beskriver, där samhället allt mer har utgått från en straffande kriminalpolitik sedan början på 1990- talet i

Sverige. I förhållande till det förändrade klimat som skolkuratorer beskriver, uppfattas även utanförskap som en central riskfaktor nuförtiden.

Jag tror att det är mycket där att det handlar jättemycket kring den här tillhörigheten. Och jag tror att många ungdomar idag, alltså även små barn söker efter liksom sin identitet. Och det är svårt att hitta idag när det finns så många saker du ska leva upp till, som du ska vara, inte vara, du blir hela tiden dömd, du blir uthängd, du blir exponerad, på ett sätt som vi aldrig har sett tidigare. Det är liksom ingen som kan relatera till och förstå hur det är att vara ungdom eller barn idag, och växa upp med de sakerna, för det fanns liksom inte innan. Och jag tror att det finns många som faller i ett utanförskap och då letar man bara efter något att ta fatt i, och då står där någon där med öppen famn. (Emelie)

I citatet beskriver Emelie utanförskap utifrån individuella faktorer, samt påverkan av sin omgivning. Av de fyra respondenterna som diskuterade utanförskap, resonerade två utifrån individuella faktorer och den direkta omgivningens påverkan. En av skolkuratorerna diskuterade utanförskap i allmänhet och utgick endast från samhällsnivå. Den sista lyfte både individuella och samhällsfaktorer. Detta går att koppla till Foucault (1972, s. 58), där han beskriver kopplingen mellan begrepp /idé och objekt. Eftersom det finns flera begrepp/ idé i förhållande till varje objekt, utvecklas objektet till flera versioner beroende på vilket perspektiv det åskådas utifrån (Foucault, s. 58). Därför, beroende på vilket perspektiv objektet studeras utifrån, bildas olika versioner. I skolkuratorernas fall var det dels utifrån individperspektiv, dels utifrån samhällsperspektiv.

Sammanfattningsvis beskriver skolkuratorerna att skolan utgör både risk- och skyddsfaktorer. Vidare beskrivs kunskap och godkända betyg som en skyddsfaktor för ungdomar, det identifierades regelbundenheter i skolkuratorernas utsagor då fyra av skolkuratorerna beskrev socioekonomiska faktorer som en riskfaktor. Sedan beskrevs att utanförskap diskuterades på både individ och samhällsnivå, vilket även det beskrivs som en riskfaktor. Slutligen beskrivs en förändring av ungdomsbrottslighet under de senaste åren.

6 Sammanfattning och avslutande diskussion

Vårt syfte med studien har varit att undersöka hur skolkuratorer resonerar om ungdomar som begår eller riskerar att begå brott, samt hur de uppfattas i kontext till det praktiska yrkesutövandet. För att besvara syftet ovan har vi använt oss av tre frågeställningar, nedan

ska vi gå igenom våra tre frågeställningar tillsammans med de mest centrala slutsatserna på vardera områden.

Vår första frågeställning var, hur tolkar och beskriver skolkuratorer begreppet ungdomsbrottslighet? Till att börja med använder skolkuratorerna sig av olika strategier för att definiera begreppet ungdomsbrottslighet. Fyra av skolkuratorerna tolkade begreppet genom att dela upp och beskriva ungdom och brottslighet för sig, ungdom med hjälp av den juridiska definitionen och brottslighet kopplat till lagboken. De andra fyra valde att beskriva begreppet ungdomsbrottslighet utifrån sin helhet, och de hade svårare att ge en exakt beskrivning av vad brottsligheten i begreppet innebar. Även om de beskrev samma begrepp, kom de fyra skolkuratorerna fram till olika slutsatser. Vidare framkom att skolkuratorer anser att ålder för vad som definierar en ungdom har förskjutits och gränsen mellan barn och ungdom är svår att skilja på. Slutligen beskriver skolkuratorerna att ungdomsbrottsligheten ökat, parallellt som samhällsdebatten i större utsträckning diskuterar ungas brottslighet.

Vår andra frågeställning var, hur uppfattar skolkuratorer sin yrkesroll i förhållande till arbetet med ungdomsbrottsligheten i skolan? Eftersom skolkuratorer anser att ungdomsbrottslighet är ett samhällsproblem menar de på att skolan endast är en av flera aktörer som bör arbeta med denna fråga. Dessutom är skolkuratorernas roll endast en del av skolans förebyggande arbete med ungdomsbrottslighet. Därför konstruerar skolkuratorer ramarna för sitt arbete som en del av en helhet. Sedan beskriver respondenterna att de föredrar arbete i grupp med eleverna framför de enskilda samtalen. Vidare framgår att skolkuratorer anser att relationsskapande är en viktig del av deras arbetsroll, samtidigt som resurserna inte gör det möjligt för dem att arbeta på det sättet de önskar.

Vår tredje frågeställning var, hur beskriver skolkuratorer risk- och skyddsfaktorer som finns bland ungdomar? Det identifierades likheter mellan den tidigare positivistisk forskningen och enskilda skolkuratorers utsagor. Därför framgår att skolkuratorer befinner sig inom samma legitima diskurs, som den forskning som presenteras i tidigare forskningen. Vidare anses skolan vara både en risk- och skyddsfaktor. Dessutom var begreppet socioekonomiska faktorer ett återkommande begrepp som utgjorde en språklig regelbundet i skolkuratorernas utsagor. Sedan beskriver skolkuratorer att utanförskap ser annorlunda ut idag, samt hur utanförskap diskuteras utifrån samhällsnivå och individnivå.

Slutligen beskrivs en förändring skolkuratorerna beskriver om ungdomsbrottslighet under de senaste åren.

Eftersom vi i urvalet kontaktade många skolkuratorer som tackade nej eller inte svarade, är det svårt att säga ifall de personerna som ställde upp på intervjun är representativa för skolkuratorer i allmänhet. Detta då det finns möjlighet att intervjupersonerna som svarade har gjort det till följd av ett särskilt intresse för det som vår studie avser att undersöka. Det skulle därför kunna vara så att de skolkuratorer som vi har intervjuat har mer erfarenhet av ungdomsbrottslighet än vad som egentligen är representativt för skolkuratorer. Detta kan ha påverkat resultatet för studien.

Vidare har vi under arbetet med denna studie uppmärksammat två potentiella forskningsfrågor som kan vara intressanta för framtida forskning. För det första beskrev skolkuratorer sin yrkesroll som svårtolkad i flera aspekter, i synnerhet när det gäller förebyggande arbete. Det är enligt lag en del av deras uppdrag, däremot upplevde vi att skolkuratorerna hade ett stort eget ansvar i att tolka och genomföra sitt arbete baserat på otydliga ramar för hur arbetet praktiskt ska gå till. Det hade varit intressant med fortsatt forskning som fokuserar på hur skolkuratorer tolkar sitt uppdrag utifrån lagen. För det andra så var det återkommande för studien att respondenterna beskrev att det på senaste tiden har skett en förändring när det gäller ungdomar och brottslighet. Eftersom vi utgått från ett konstruktionistiskt perspektiv har vi framför allt intresserat oss för, på vilket sätt skolkuratorerna beskriver dessa förändringar. Intressant för fortsatt forskning hade därför varit att utgå från ett positivistiskt perspektiv och undersöka ifall dessa beskrivningar speglar en faktiskt förändring i samhället. Går det att hitta något statistiskt samband på denna förändring som skolkuratorerna beskriver eller är det till största del socialt konstruerade antaganden?

Referenslista

Andershed, Henrik & Andershed, Anna-Karin (2010) *Ungdomsbrottslighet: Hur vanligt är det och vad beror det på? I: Henrik Andershed, Anna-Karin Andershed & Kerstin Söderholm Carpelan (red) Ungdomar som begår brott: vilka insatser fungerar?* Uppl: 1 Stockholm: Gothia.

Ahrne Göran & Svensson Peter (2022) *Kvalitativa metoder i samhällsvetenskapen I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). Handbok i kvalitativa metoder.* Uppl: 3 Stockholm: Liber

Brå (2023) *Barn och unga i kriminella nätverk. En studie av inträde, brott, villkor och utträde.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brå (2020) *Dödligt våld i den kriminella miljön. 2005-2017.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet.

Brå (2023) *Nationella trygghetsundersökningen 2023.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brå (2009) *Orsaker till brott bland unga och metoder att motverka kriminell utveckling. En kunskapsinventering.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Brå (2023) *Skolan.* <https://bra.se/forebygga-brott/forebyggande-utifran-amne/skolan.html> [Hämtat 2023-11-15].

Brå (2022) *Skolundersökningen om brott 2021. Om utsatthet för och delaktighet i brott.* Stockholm: Brottsförebyggande rådet

Burr, Vivien (1995) *An Introduction to Social Constructionism.* London: Routledge

Burr, Vivien (2015) *Social constructionism.* Third edition. London: Routledge

Bryman, Alan (2018) *Samhällsvetenskapliga metoder.* Tredje upplagan Stockholm: Liber

Bäckman Olof, Estrada Felipe, Nilsson Anders & Shannon David (2013) Unga och brott i Sverige: Underlagsrapport till Barns och ungas hälsa, vård och omsorg 2013. Stockholm: Socialstyrelsen.

Eldén, Sara (2020) *Forskningsetik: vägval i samhällsvetenskapliga studier*. Upplaga 1 Lund: Studentlitteratur

Elder-Vass, Dave (2012) *The reality of social construction*. Cambridge: Cambridge University Press

Eriksson-Zetterquist Ulla & Ahrne Göran (2022) Intervjuer I: Göran Ahrne & Peter Svensson (red). *Handbok i kvalitativa metoder*. Upplaga 3 Stockholm: Liber

Estrada, Felipe (1997) Ungdomsvåld: upptäckten av ett samhällsproblem: Ungdomsbrottslighet i svensk dagspress 1950- 1994. *Sociologisk forskning*. 34(4): 51-72.

Estrada Felipe, Flyghed & Nilsson (2022) Inledning. I: Felipe Estrada, Janne Flyghed & Anders Nilsson (red). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Femte upplagan Lund: Studentlitteratur

Estrada Felipe, Flyghed & Nilsson (2022) Ungdomsbrottslighetens utveckling, omfattning och struktur. I: Felipe Estrada, Janne Flyghed & Anders Nilsson (red). *Den svenska ungdomsbrottsligheten*. Femte upplagan Lund: Studentlitteratur

Foucault, Michel (1972) *Vetandets arkeologi*. Staffanstorps: Cavefors

Järvinen, Margaretha (2013). I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) Perspektiv på sociala problem. Stockholm: Natur & kultur

Nilsson, Roddy (2009) Creating the Swedish juvenile delinquent: Criminal policy, science and institutionalization c.1930-1970. *Scandinavian Journal of History*. 34(4): 354-357.

Nilsson, Roddy (2008) Foucault: en introduktion. Malmö: Égalité

Novus (2023) *Novusrapport: Viktigaste politiska frågan november 2023.*

<https://novus.se/wp-content/uploads/2023/11/viktigastepolitiskafragannovember2023.pdf>

[Hämtat 2023-11-15].

Reynolds Andrew D & Crea Thomas M (2015) Peer influence processes for youth delinquency and depression, *Journal of Adolescence*, 43, pp. 83–95.

Sahlin, Ingrid (2013) Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur & kultur

Svedin, Glenn (2021) Brottslighet som politiskt konfliktområde. Från bråkiga arbetare till kriminella invandrare: samhällsfarliga i kriminalpolitisk debatt och brottslighetens politisering i Sverige under 200 år. *Statsvetenskaplig tidskrift*, 123 (3): 587- 624.

Swärd, Hans & Starrin Hans (2016). Makt i socialt arbete I: Anna Meeuwisse, Hans Swärd, Sune Sunesson & Marcus Knutagård (red.) *Socialt arbete: en grundbok*. Stockholm: Natur & Kultur

Wenneberg, Søren Barlebo (2010) *Socialkonstruktivism: positioner, problem och perspektiv*. 2. uppl. Malmö: Liber

Winther Jørgensen, Marianne & Phillips, Louise (2000). *Diskursanalys som teori och metod*. Lund: Studentlitteratur

Lagar

SFS 1962:700 Brottsbalken.

SFS 2010:800 Skollagen.

SFS 2001:453 Socialtjänstlagen.

Bilaga 1: Informationsbrev

LUNDS UNIVERSITET
Samhällsvetenskapliga fakulteten

Informationsbrev

En studie om hur skolkuratorer i intervjuer tolkar och beskriver begrepp som rör ungdomar som begår brottsliga handlingar.

Våra namn är Robin Hansson & Stina Bonander och vi studerar just nu sista året på Socionomprogrammet, Socialhögskolan, Lunds universitet. Där vi nu skriver vår kandidatuppsats som handlar om ungdomsbrottslighet, och syftar till att undersöka hur kuratorer på olika skolor konstruerar begrepp som rör ungdomar som begår brottsliga handlingar, samt hur de beskrivs i kontext av det praktiska yrkesutövandet. Mer specifikt är vårt syfte följande:

Att undersöka hur kuratorer i intervjuer konstruerar fenomen som relaterar till ungdomar som begår brottsliga handlingar samt hur de beskriver dessa i kontext av det praktiska yrkesutövandet.

Vår studie bygger på åtta stycken intervjuer med skolkuratorer. Intervjuerna kommer ske efter bestämd tid på din arbetsplats och kommer vara i cirka 45 minuter. Samtalet kommer att spelas in med en diktafon. Ditt deltagande är helt frivilligt, du har rätt att avbryta din medverkan när som helst under processens gång utan att ge en förklaring varför.

Allt insamlat material kommer att vara anonymiserat och hanteras på ett sätt så att obehöriga inte kan ta del av det. Du kommer vid uppsatsen slut att bli erbjuden att läsa studien, vill du läsa uppsatsen innan inlämning är det också möjligt. Ljudfilen från intervjun kommer att raderas när uppsatsen är klar och har godkänt betyg.

Utöver oss studenter är det vår handledare Anders Jönsson (ander.jonsson@soch.lund.se) som är ansvarig för studien.

Vi är väldigt tacksamma över att du vill ta dig tid för att ställa upp på en intervju.

Med vänliga hälsningar,

Robin Hansson

st2382bo-s@student.lu.se

Stina Bonander ro4017ha-s@student.lu.se

Bilaga 2: Intervjuguide

1. Vad har du för tidigare utbildning?
2. Hur länge har du arbetat som skolkurator?
3. Hur kommer det sig att du valde att börja som skolkurator?
4. Vilka åldersgrupper/klasser arbetar du just nu med?
5. Stöter du som kurator på ungdomsbrottslighet i ditt yrkesutövande?
 - a. Om ja, på vilket sätt stöter du på ungdomsbrottslighet?

Är det något du stöter på ofta? Vill du berätta om när? Hur var det senast?
 - b. Om inte, inte alls? Vi vill få fram deras bild.

Är det inget ni stött på alls här på skolan? Hur tror du det kommer sig?
6. Hur skulle du definiera begreppet ungdomsbrottslighet?
 - a. Tänk utifrån dig själv, hur skulle du beskriva begreppet?
 - b. Så du tänker att alla unga som begår brott, är ungdomsbrottslingar då?
7. Hur arbetar ni på skolan med ungdomsbrottslighet? Några exempel?
 - a. Tror du det finns någon speciell anledning till att din arbetsplats arbetar kring ämnet på just det viset?
 - b. Är du nöjd med sättet din arbetsplats arbetar med ungdomsbrottslighet idag?
 - c. Skulle du beskriva det som ett fungerande arbetssätt?
 - d. Om de inte arbetar med det, är det hållbart att tänka att ni inte har det? Hur känner ni framöver? Så du anser att det är något ni inte behöver tänka på?
8. Upplever du några skillnader med arbetet kring ungdomsbrottslighet idag, jämfört med när du först började arbeta som skolkurator?
 - a. Om ja, vilka skillnader upplever du?
 - b. Anser du att detta är en förbättring eller försämring från hur det tidigare fungerade?

9. Vad skulle du säga är de främsta anledningarna till att ungdomar begår brott?

10. På vilket sätt tänker du att skolkuratorer kan jobba preventivt för att hindra ungdomar att begå brott?
 - a. Hur kan du som skolkurator arbeta på individ och strukturell nivå för att hindra att unga begår brott?
 - b. Finns det något som ni kan göra för att förebygga detta?

11. Är det någon fråga du tyckte vi glömde att fråga? Finns det något du vill tillägga?